

Vereniging Oud Valkenburg

oud valkenburg

NIEUWSBRIEF december 2018

De opgravingen op de Weerdkampen aan de Achterweg; een interview.

Jeroen Loopik:

“Bijna nergens zo'n compleet beeld van de Romeinse tijd”

Na een koortsachtig seizoen van opgravingen, ontdekkingen en een golf aan publiciteit, is de rust weergekeerd in De Weerdkampen naast de N206. Bij ADC Archeoprojecten in Amersfoort gaat het werk nu door. Senior archeoloog Jeroen Loopik vertelt over de vondsten, de kennis en de ervaringen van de afgelopen hectische periode. En wat houdt de ondergrond van het vliegveld nog verborgen?

Loopik met paal van Romeinse weg

“Het is op dit moment nog vroeg voor harde uitspraken over duiding van wat we hebben gevonden”, maant Loopik tot voorzichtigheid. “We hebben nu een globaal beeld. Dat bouw je al doende op en kan nog veranderen in de fasen die komen.”

Het veldwerk is achter de rug, de evaluatie is begonnen. Dat betekent dat verschillende specialisten zich ieder op hun gebied buigen over betekenis en belang van de duizenden gevonden potscherven, botresten en asresten. Het wasproces is inmiddels op de helft. De bevindingen worden vervolgens met alle specificaties uitgevoerd. Zelf vult Loopik dat aan met een overzicht en duiding van de sporen.

Waarom twee?

De recente opgravingen in De Weerdkampen vertellen het vervolg van het verhaal van dezelfde nederzetting die in de jaren tachtig in Het Martkveld is opgegraven. Loopik: “Het lastige is, dat een groot deel van die resultaten niet is gepubliceerd en de afzonderlijke sporen niet zijn ondergebracht in het Nederlandse coördinatenstelsel.” Dat laatste is het archeologisch Geografisch Informatie Systeem. Er zijn destijds een fort, een grafveld en een

nederzetting gevonden, maar de grootte van de nederzetting was nog niet duidelijk. “Het nawerk van die opgraving zou eigenlijk alsnog moeten gebeuren. Hoewel het eigenlijk één geheel vormt, zullen wij vanuit onze opdracht vooral rapporteren over onze eigen bevindingen over De Weerdkampen”, geeft Loopik aan.

Het beeld van de nederzetting is wel gecompleteerd. Er zijn vijf tot tien huizen aangetroffen. Wat opvalt is dat de opzet en inhoud duidelijk afwijken van de nederzetting die bij de opgravingen in De Woerd is aangetroffen. Loopik: “Dat waren 'ambachtshuizen', langwerpige huizen met aparte ruimten om een ambacht uit te oefenen en een haven met aanlegsteigers om producten af te voeren. Bij de nederzetting in Het Martkveld / De Weerdkampen gaat het eerder om boerderijen. Dat roept interessante vragen op. Deze nederzettingen hebben deels gelijktijdig bestaan. Ze liggen vlak bij elkaar. Waarom dan niet één nederzetting bouwen?”

Bed

Tot nu toe kregen de 120 meter Romeinse weg die is blootgelegd en een stuk Romeins beton met decoratie vooral de aandacht. “Die Romeinse weg was wel verwacht, maar meestal vind je kleine stukjes. Dat je zo'n weg over die lengte vrij konden leggen, komt in de carrière van een archeoloog maar zelden voor.”

Loopik wil wel iets vertellen over nog een bijzondere vondst. “We hebben een deel van een Romeins bed gevonden, een hoekpaal met een ligger. Er is in Nederland maar één andere gevonden – en deze is mooier.” Buiten Nederland komen vondsten van houten en leren voorwerpen helemaal zelden voor, omdat de conserveringsomstandigheden in onze drassige bodem uitzonderlijk zijn.

Het opgravingsgebied

Naast de weg en objecten gaat het vooral om structuren die zijn gevonden, zoals die van boerderijen. Loopik: “Heel bijzonder is dat we ook een klein grafveld hebben gevonden. Het mysterie van het grote grafveld in Het Marktveld, met zijn slordige begravingen, is nog niet opgelost. Het feit dat we nu een tweede grafveld hebben gevonden, met dertien of veertien crematies en één inhumatie, maakt het nog raadselachtiger. Waarom ligt hier een apart grafveld? Waren dit militairen of ging het om een graf van één familie? We hopen op basis van onderzoek naar de lichamelijke resten meer te kunnen zeggen.”

Binnen het kleine grafveld is een vierkante structuur blootgelegd. Bij vierkant gaan de gedachten meteen uit naar een toren. Dat is het waarschijnlijk niet, want hier ontbraken de zware middenstanders die daarbij gebruikelijk zijn. De crematieresten binnen en buiten de structuur wijzen erop dat het misschien gaat om een dodenhuisje. Die zijn relatief zeldzaam. “Maar wellicht was het gewoon een schuur van latere datum”, relateert Loopik.

Door de nederzetting liep een systeem van bevaarbare 'grachten' van twee, tweeënhalve meter breed. “Die waterlopen lagen tjokvol vondstmateriaal: gebruiksgoederen, aardewerk,

servies, gereedschap, leren schoenen, houten voorwerpen. Er is weinig metaal gevonden – en wat we vonden, kwam veelal naar boven als een klomp corrosie”, aldus Loopik.

Wordt vervolgd

Nog altijd is na de opgravingen in Het Marktveld en De Weerdkampen niet de hele nederzetting blootgelegd. Dat zal in een derde fase moeten gebeuren. “We weten in elk geval dat de nederzetting nog groter is”, zegt Loopik, “de bebouwing en het grachtensysteem lopen nog door richting het vliegveld. Hoe ver? Geen idee, we zijn heel benieuwd.” Proefsleuven op het vliegveld hebben al een mogelijk militair complex met spitsgrachten en een deel van een poortgebouw aan het licht gebracht. “Dat kan bij het kleine fort op Het Marktveld hebben behoord”, speculeert Loopik.

Wat Valkenburg volgens Loopik uniek maakt, is het feit dat er niet één opgraving is, maar dat de Romeinse periode van het hele gebied hier uiteindelijk zal kunnen worden gereconstrueerd. “Het Castellum, twee nederzettingen met specifieke activiteiten, een klein fort, grachten, grafvelden. Bijna nergens anders krijg je zo'n compleet beeld van de Romeinse periode. En als je de regio iets groter maakt, met De Zanderij, Rijnsburg en Oegstgeest, kun je het beeld uitbreiden naar de vroege Middeleeuwen.”

De Rijn verschoof in die eeuwen iets naar het noorden. “Daardoor zijn op die plek Romeinse zaken weggespoeld”, aldus Loopik. “Maar we weten dat mensen zich in de vroege Middeleeuwen juist ook op de nieuw ontstane noordoever hebben gevestigd. Er is al met al een uitzonderlijk compleet beeld in ruimte en tijd ontstaan. En dat beeld zullen we met een nieuwe opgraving nog graag verder completeren.”

Leendert van der Ent

Publiciteitsgolf

De publiciteit over de vondsten in De Weerdkampen was overweldigend, tot een BBC-rapportage aan toe. Eerlijk zeggen: zijn de vondsten nu zo bijzonder of heeft ADC zo'n goede marketingcampagne gevoerd? Loopik: "Om schatgravers zoveel mogelijk weg te houden, hebben we lang stilgehouden op welk materiaal we zaten. Daardoor wisten we al wat meer dan normaal toen we eenmaal naar buiten traden. Maar we werden zelf ook verrast door de grote (inter)nationale aandacht. Die aandacht kwam grotendeels voort uit de aard van het materiaal. Dat danken we deels aan de uitzonderlijke conserveringsomstandigheden van onze Nederlandse bodem.

Archeologie en RijnlandRoute

De archeologische vondsten op De Weerdkampen zijn uitgevoerd in opdracht van de provincie Zuid-Holland. Op deze locatie worden werkzaamheden uitgevoerd aan de N206 Ir. G. Tjalmaweg, onderdeel van de RijnlandRoute. De provincie laat ruim voordat de werkzaamheden beginnen archeologisch onderzoek uitvoeren. Waar nodig stelt de provincie daarbij de archeologische vondsten veilig, conserveert en behoudt zij deze. Zo beschermt de provincie haar archeologisch erfgoed en maakt zij het beleefbaar voor een groter publiek. De belangrijkste vondsten op De Weerdkampen worden in 2019 in het informatiecentrum van de RijnlandRoute tentoongesteld. Meer informatie is te vinden op www.rijnlandroute.nl

De straat in Valkenburg. (8)

Heerweg (Heirbaan)

(de weg naar Rome)

Deel Peutingerkaart (genoemd naar de eigenaar); kopie van kaart uit 4e eeuw

De meest recente opgraving in Valkenburg tussen de Achterweg en Tjalmaweg maakte een gedeelte van de Romeinse weg, ca. 125 meter, zichtbaar. De weg dateerde uit de 2e eeuw van onze jaartelling. Dat deze weg er lag was al eerder aangetoond. Samen met de Rijn vormde de weg de noord grens van het Romeinse rijk (Limes) in Nederland. Op een kaart, waarvan de oorsprong uit de 4e eeuw dateert staan de hoofdwegen in het Romeinse rijk aangegeven. De weg werd ook wel Heirbaan genoemd. Heir betekent leger. De wegen waren dan ook bedoeld om het leger snel te kunnen verplaatsen. Dat deze wegen eveneens goed bruikbaar waren voor het verplaatsen van personen en goederen lag voor de hand.

Veel van deze oorspronkelijke wegen zijn er in Europa nog te vinden. Hier in Valkenburg is de weg als gevolg van het meanderen van de Rijn en overstromingen verdwenen, maar in de ondergrond goed bewaard gebleven.

Met het verschuiven van de Rijn kwam ook de Heerweg op een andere plaats te liggen. De Rijndijk werd in de 14e eeuw nagenoeg evenwijdig aan de Rijn (met uitzondering van de bocht bij 't Duyfrak) aangelegd als nieuwe verbinding van Valkenburg met de rest van de wereld. Tot aan het einde van de 20ste eeuw (Om precies te zijn tot 1989) functioneerde de Katwijkerweg, Hoofdstraat en Voorschoterweg als zodanig.

Hoofdstraat bij de punt.

Met de aanleg van de Tjalmaweg om Valkenburg heen werd het doorgaande verkeer uit het dorp gehaald. Ruim 600 jaar liep de hoofdroute door het dorp. Dat de weg van het Haagsche Schouw tot aan de Molen bij Katwijk een belangrijke verbindingsweg was bleek wel uit het feit dat langs de weg hectometerpaaltjes stonden. Om de honderd meter stond zo'n groen bordje met daarop het aantal meters. De weg van Haagse Schouw tot de molen was precies 4 km. Van paaltje **0,0** tot paaltje **4,0**. In de loop der jaren zijn deze paaltjes als gevolg van reconstructies verdwenen. Ook verloor de weg haar functie van doorgaande route. Het is dan ook heel bijzonder dat er langs de Valkenburgse weg één paaltje is blijven staan.

En als we goed opletten is er nog één aanwezig; nl paaltje **3.9**. Zij het op een bijzondere plek.

Nu maken we ons op voor de meest ingrijpende reconstructie in Valkenburg; de verdubbeling van de N206 met een verkeersknooppunt, die bijna dezelfde omvang heeft als het centrum van het dorp.

de huidige hectometerpaaltjes.

De verbrede N206 ligt straks nagenoeg op dezelfde plek als de Heirbaan / Heerweg in de 2e eeuw.

Henk Imthorn.

Operatie Manna: *Voedsel uit de hemel*

Sinds kort heeft Torenmuseum Valkenburg een EHBO-tas van één van de bemanningsleden van de vliegtuigen die in 1945 deelnamen aan de voedseldroppings bij Valkenburg in bruikleen. Arjan den Hertog speurde de negentigjarige Anderson MacCormick op, die als flight engineer bij deze zogeheten 'mannavluchten' betrokken was.

tweede van links Anderson MacCormick

Over het algemeen waren de Nederlanders blij met de geallieerde bommenwerpers die overvlogen op weg naar Duitsers. Begin 1945 waren de hongerige Valkenburgers nog blijer dan normaal met de komst van de geallieerde vliegtuigen. Deze bommenwerpers kwamen geen bommen afgooien, maar eten. In het Torenmuseum stond al een blik dat in 1945 vol voedsel werd gedropt op Vliegveld Valkenburg.

Dropzone Valkenburg

Valkenburger Arjan den Hertog is enthousiast op zoek naar informatie over Marinevliegkamp Valkenburg in de Tweede Wereldoorlog. In 2016 kwam hij op het idee om na te gaan of hij nog levende bemanningsleden van de Britse of Amerikaanse Luchtmacht (RAF/USAAF) zou

kunnen vinden, die aan de voedseldroppings bij Valkenburg hadden meegedaan. Op basis van zijn speurwerk verstuurde hij een aantal mails naar Engeland.

Bingo! Anderson MacCormick mailde terug. Hij had gehoord dat Arjan informatie zocht over operatie Manna. Hij kon hem daar wel aan helpen. Zo gezegd, zo gedaan: Arjan stuurde hem wat vragen toe. Tot zijn stomme verbazing bleek uit de antwoorden dat de inmiddels negentigjarige MacCormick zelf had meegevlogen tijdens de voedseldroppings in 1945! "Negentig jaar en dan gewoon lekker achter de PC en e-mails sturen", reageert den Hertog, die daar graag voor zou tekenen. "We kregen uitgebreid mailcontact. MacCormick vertelde me dat hij onder andere had deelgenomen aan de allereerste dropping. Raad eens op welke locatie? De dropzone ten westen van Leiden op een voormalig vliegveld – Valkenburg!"

Vriendelijke lading

MacCormick was sinds 1944 in dienst bij de Royal Airforce als Flight Engineer op een Avro Lancaster bommenwerper.

Normaal dropten hij en zijn Squadron bommen op Duitsland. Dat gebeurde altijd in de duisternis van de nacht en vanaf grote hoogte. De missie die op 29 april 1945 uitgevoerd zou moeten worden, zou heel anders worden. Hij zegt daar nu zelf over: "Tijdens onze briefing voor de operatie Manna hoorden wij voor het eerst over de hongerwinter en de hongersnood die in bezet Nederland heerste. Het droppen van voedsel

voor de hongerlijdende Nederlanders bleek dit keer onze missie te zijn.”

Daarvoor moesten ze op lage hoogte en in daglicht vliegen. Deze missie naar Valkenburg heeft diepe indruk gemaakt op de toen negentienjarige MacCormick. “Het feit dat we dit keer een vriendelijke lading afwierpen om Hollanders in nood te helpen in plaats van dood en verderf te zaaien, sprak mij en mijn collega's bijzonder aan.”

Nooit vergeten

Na de oorlog heeft Anderson MacCormick Nederland meerdere keren bezocht. Hij woonde bijvoorbeeld de herdenkingen van de voedseldroppings in Valkenburg en Katwijk bij. Inmiddels staat zijn leeftijd hem niet meer toe om nog naar Nederland af te reizen, wat hij erg jammer vindt. Den Hertog: “Toen hij hoorde dat er nog steeds in het Torenmuseum van Vereniging Oud Valkenburg aandacht aan Operatie Manna wordt besteed, stuurde hij mij wat objecten toe. Die had hij tijdens zijn vlucht gedragen.

Die heb ik in bruikleen gegeven aan het museum.”

Den Hertog koppelde dit weer terug aan MacCormick: “Hij vond het prachtig om te horen dat basisschoolkinderen afgelopen jaar zijn EHBO-kit en zuurstofslang te zien hadden gekregen, met het hele verhaal erbij.”

MacCormick: “Vrede is niet vanzelfsprekend. Dat mag de jeugd nooit vergeten. Wij moeten dat besef doorgeven aan de volgende generaties.”

Arjan den Hertog en Leendert van der Ent

Lees meer over de operaties Manna (RAF) en Chowhound (USAAF) op Wikipedia:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Operatie_Manna_en_Chowhound

Een schoenspijker vertelt

In de collectie van het Torenmuseum bevindt zich de schoenzool van een Romeinse soldaat. Dat lijkt een nietige vondst, zo'n ouwe schoen. Maar het is eigenlijk heel bijzonder. Alleen in de vochtige Nederlandse bodem blijven vergankelijke materialen zoals leer, hout en ijzer goed bewaard. Bovendien blijken schoenspijkers de sleutel tot nieuwe informatie over de Romeinen in Nederland te bevatten: Caesar is hier wel degelijk geweest!

'De bewoners zeggen dat hier een Romeins castellum was, maar daar is geen enkel bewijs voor.' Dat zeiden veel geleerden over Valkenburg – tot bleek dat er hier wel degelijk een castellum onder de grond lag. Zo lijkt het nu ook te gaan met de aanwezigheid van Julius Caesar in Nederland. Tot 2006 hielden historici en archeologen vol dat Julius Caesar nooit in Nederland was geweest. Hij schreef dat dan wel zelf wel in zijn 'De bello Gallico – over de Germaanse oorlog', maar dat was allemaal overdreven, zo dachten de wetenschappers.

Genocide

In een nieuw verschenen boek ('Caesar in de lage landen', 2018) legt Tom Buijtendorp uit hoe die mening de laatste jaren is bijgesteld. Caesar was hier wèl, concludeert Buijtendorp

nu dan ook. “In 2008 heeft iemand onderzoek gedaan naar de schoenspijkers van Romeinse soldaten. Daaruit bleek, dat de spijkers in de zolen van de soldaten van Caesar, uit ongeveer 50 voor Christus, duidelijk te onderscheiden waren van de spijkers die latere Romeinse soldaten in hun schoenen hadden. De schoenspijkers uit de tijd van Caesar waren veel groter dan die erna gebruikt werden.” De schoen die wij in het Torenmuseum hebben, is zo'n later exemplaar.

Aangezien er schoenen met die grote spijkers in Nederland gevonden zijn, moeten de soldaten van Caesar in Nederland geweest zijn en dat betekent dat ook Caesar zelf hier heeft rondgelopen. Inmiddels zijn die spijkers niet meer het enige bewijs van Caesar's aanwezigheid. In 2010 werd veel noordelijker dan ooit gedacht een Romeins fort uit de tijd van Caesar gevonden. En in 2015 was er veel te doen over een vindplaats bij Kessel in de buurt van Oss, waar skeletresten en andere vondsten van Romeinen en Germanen erop wijzen dat Caesar hier slag heeft geleverd. Bij de slachtpartij in Kessel zijn vermoedelijk een aantal van de in totaal naar schatting 500.000 Germanen vermoord die Caesar in negen jaar veldslagen op zijn geweten heeft. Genocide is geen uitvinding uit de twintigste eeuw.

Munten en brieven

“Bovendien”, zegt Buijtendorp, “geeft de inheemse muntslag aanwijzingen voor Caesar's aanwezigheid.” Dat zit als volgt. Doordat Caesar als indringer op het toneel verscheen, hadden de lokale stammen opeens veel geld nodig om onderlinge bondgenootschappen te bezegelen. “Dus werden er precies op het Moment dat Caesar hier kwam, in allerlei munten geslagen. Die haast is aan de munten af te lezen, want ze zijn grof en slordig gemaakt, met barsten en scheve beeltenissen.”

Behalve archeologisch bewijs zijn er ook historische argumenten voor de aanwezigheid van Caesar in onze contreien te geven. Buijtendorp: “Lange tijd werd aangenomen dat Caesar gewoon overdreef toen hij zelf aangaf dat hij zo ver noordelijk was geweest. Hij gaf duidelijk aan dat hij er naar streefde de Rijn als natuurlijke grens van het rijk te willen aanhouden.” Men dacht dat hij dat zomaar kon beweren, omdat er toch niemand was die het controleerde. Maar dat was niet zo. “Het is niet zo bekend, maar er zijn brieven bewaard gebleven van hoge officieren. Zij schreven die naar de senaat in Rome om die op de hoogte te houden. Dat betekent dat Caesar dus niet zomaar kon verzinnen waar hij geweest was, want dan zou via die brieven onmiddellijk zijn uitgekomen dat het niet waar was.”

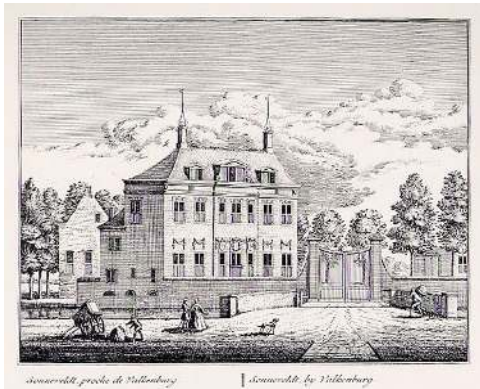
Zo zijn er uiteindelijk allerlei argumenten en bewijzen voor de aanwezigheid van Caesar in Nederland te vinden. Maar het begon allemaal met de spijkers in de schoenen van Romeinse soldaten, zoals er eentje in de vitrine in Valkenburg ligt.

Leendert van der Ent

Het geslacht Z(S)onneveld(t)

In 1372 is er in oude archieven sprake van een woning met de naam Sonneveld. Maar al in de 13e eeuw werd de woning bewoond door Nanne van Sonneveld (1270 – 1359), zoon van Floris Nannenz. Het landgoed was 22.6 ha groot. Het huis Sonneveld was een complex met verschillende gebouwen. De bijbehorende boerderij stond binnen de omgrachting. Ten tijden van Leidens beleg (1574) door de Spanjaarden is het pand verwoest. Het hoofdgebouw is in 1651 herbouwd of drastisch gerenoveerd. In de 18e eeuw lag het accent op de boerderij. Waarschijnlijk uit praktische overweging is het hoofdgebouw ca.1780 gesloopt.

In 1620 komt het slot aan **Hester van Sonneveld**. Zij is getrouwd met Hugo van Cuyck van Mierop. Met het overlijden van Hester in 1626 komt er een einde aan bijna 400 jaar Sonneveld als bewoner van de hofstede. (zie uitgave van de vereniging: De buitens van Valkenburg).

In april van dit jaar werd de vereniging Oud Valkenburg benaderd door Henk Sonneveld uit Groningen. Deze meneer had een uitgebreid archief over de familie Sonneveld, Sonneveld en Zonneveld. Hij vroeg of de vereniging hier interesse in had. We spraken af halverwege de route Groningen – Valkenburg, in Nunspeet. Daar werd mij 15 ordners over de familie overhandigd. Ze staan keurig opgeslagen in de toren.

Henk Sonneveld op het terras in Nunspeet

De komende tijd gaan we onderzoeken in hoeverre deze Henk Sonneveld gelinkt kan worden aan Nanne Sonneveld uit de 13e eeuw.

Dirk Parlevliet

Donderdag 8 december is op 66 jarige leeftijd Dirk Parlevliet overleden. Dirk bezat veel kennis over de historie van Valkenburg en beide Katwijken. In de jaren 90 van de vorige eeuw maakte hij drie historische atlassen over beide dorpen in 1544, 1620 en 1825. Een aantal weken terug bracht hij een 4e deel uit: *de historische atlas van Katwijk en Valkenburg in de middeleeuwen*. In het overleg tussen gemeente en AWN, waar ook historische verenigingen in vertegenwoordigd zijn, had hij een grote inbreng met veel kennis van zaken over met name het landschap waar de gemeente katwijk deel vanuit maakt. Hij kende als geen ander de historische ondergrond van de gemeente. We verliezen in hem een kundig historicus.

Copyright © 2018 Vereniging Oud Valkenburg, All rights reserved.

OUD VALKENBURG

